

УДК 378.015.31

МАРИНА ПОТІЄНКО

ДЗ "Луганський національний університет імені Тараса Шевченка"

ДІАГНОСТИКА ФОРМУВАННЯ КРЕАТИВНОСТІ СТУДЕНТІВ ФІЛОЛОГІВ У СИСТЕМІ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Досліджено значення діагностики при формуванні креативного стилю мислення студентів філологів в системі вищої освіти. Визначено основні риси, рівні та стилі креативності студентів-філологів. Представлено діагностичні дані проведеного тесту Алана Роу «Профіль креативного потенціалу» студентів-філологів в системі вищої освіти.

***Ключові слова:** креативність, студенти філологи, діагностика, формування, вища освіта*

Постановка проблеми. У психолого-педагогічній науці накопичено великий фонд наукових знань, які розкривають різні аспекти формування креативності, творчості, інтелекту, що досліджуються. Як видно з аналізу психолого-педагогічної літератури, ця проблема складна та багатогранна. Креативність не є енергією самою в собі, це властивий людині потенціал, пов'язаний з особистістю, що залежить від неї і який виявляють в мисленні та діяльності. Ця специфічна людська діяльність призводить до появи нового. Креативність значною мірою базується на ставленні до себе - це скоріше поведінка, ніж талант, і люди, що відчують в собі творчу силу, діють креативно. Ця властивість креативності свідчить про можливість її формування та розвитку в ході навчання студентів у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен «креативність» досліджується і розглядається багатьма вченими з різних позицій, серед провідних дослідників в даній сфері можна назвати таких вчених, як Дж. Гілфорд, В. Дружинін, О. Духович, М. Козленко, О. Лук, М. Майкл, О. Матюшкін, В. Моляко, Н. Рождественська, П. Е. Торранс, Є. Тунік, Е. Фром та ін. Однак, незважаючи на значну кількість досліджень, специфіка суб'єктів, щодо яких здійснюється дослідження, зокрема студентів філологів, недостатня, що й вимагає додаткових досліджень у цій галузі.

Формулювання цілей статті. Основною метою статті є обґрунтування показників креативності; висвітлення переваг та можливостей застосування тесту «Профіль

креативного потенціалу» Алана Дж. Роу, спрямованого на рівень креативного мислення студентів-філологів у вищому закладі.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день, як відзначала О.І. Кульчицька, креативність розуміють як здібність, яка виявляється у здатності створювати незвичні і нестандартні ідеї, відходити у мисленні від традиційних схем, швидко вирішувати проблеми і ситуації. Креативність охоплює певну сукупність розумових процесів і якостей особистості [1, с. 167]. Саме ця позиція є для нас головною, тому що ми розглядаємо «креативність» як особистісну здатність студентів-філологів.

Більшість психологів, які вивчають феномен креативності, розглядають її, як проявлену при сприятливих соціальних умовах властивість особистості, притаманну кожній людині, і яка потребує всебічного розвитку і розкриття. Розглядаючи креативність у відриві від енергетичного, динамічного, онтогенетичного функціонування центральної нервової системи, то спостережуване зниження креативності в зрілому віці пов'язується не із загальним зниженням психічної енергії, а з тим, що нібито в перебігу життя дитина і підліток постійно стикаються з завданнями "закритого типу", які в свою чергу призводять до наростання стереотипності і ригідності когнітивних матриць. Таким чином, виходить, що якщо дитину спеціально тренувати на завданнях "відкритого типу", з'явиться оригінальність і самостійність мислення, політ фантазій та ідей, тобто, риси креативного мислення.

Автори, говорячи про один і той же феномен, додають у визначення креативності усе нові і нові нюанси, систематизацію яких спробувала дати О. В. Буторина. От як розуміється креативність різними авторами:

- здатність до творчості;
- інтелектуальна творчість;
- щось нове, оригінальне;
- віддалені асоціації;
- реструктурування цілісної системи;
- незвичайне кодування інформації;
- дивергентне мислення;
- результат(або відсутність) внутрішньоособових конфліктів;
- вихід за переділи вже наявних знань;
- нетрадиційне мислення, що дозволяє швидко вирішити проблемну ситуацію, і т. д [2, с. 277].

Креативність також виступає і як особливий спосіб світосприйняття та взаємодії з реальністю і тому вона невіддільна від інших характеристик самоактуалізованої людини, це потенціал, закладений в кожній людині і здатний розвиватися протягом усього життя.

Стосовно діагностики креативності М.Воллах і Н.Коган висловлюються проти жорстких лімітів часу, атмосфери суперництва і єдиного критерію правильності відповіді, тобто відкидають такий критерій креативності, як точність. На думку цих науковців, для прояву творчості потрібна невимушена, вільна обстановка. Багато досліджень засвідчують, що мотивація досягнення, змагальна мотивація, мотивація соціального схвалення блокують самоактуалізацію особистості, ускладнюють прояв її творчих можливостей. Тому при діагностуванні тесту на рівень креативного мислення студентів-філологів обмежень у часі не повинно бути.

Дослідник В.Рибалка, зауважує, що «володіння адекватним методико-діагностичним інструментарієм стає необхідною передумовою ефективного розуміння творчої особистості й педагогічного керування її розвитком» [3].

Тест А. Роу «Профіль креативного потенціалу», у нашому випадку, студентів-філологів видається особливо цінним інструментом у вивченні окремих складових рівнях та стилях креативного мислення студентів. Повний варіант запропонований у книзі автора та дослідника креативного мислення Алана Дж. Роу [4]. За допомогою даного тесту діагностуються типи та риси мислення студентів у незвичайних творчих ситуаціях.

Т. Амабайл і М. Колінз приводять перелік рис креативних особистостей. До набору їхніх характеристик включені:

- самодисципліна щодо роботи,
- здатність відстрочити задоволення,
- стійкість в ситуаціях фрустрації,
- незалежність суджень,
- терпимість до невизначеності,
- високий ступінь автономності,
- відсутність статевих стереотипів,
- інтернальний локус контролю,
- схильність до ризику,
- високий рівень самоініціації,
- прагнення виконувати завдання найкращим чином.

Такі характеристики логічно базуються на уявленні про креативність як реалізацію власної індивідуальності. Людина проявляє свою індивідуальність в процесі міжособистісного спілкування (прямого або опосередкованого), тому креативність певною мірою є репрезентацією своєї індивідуальності іншому.

Виходячи з даних підстав, розглядали чотири стиля креативності: інтуїтивний, новаторський, образний та надихаючий.

Обґрунтуємо значимість даних стилів креативного мислення творчої особистості студентів-філологів.

Інтуїтивний стиль креативного мислення особистості характеризує концентрацію на дії та її результаті; працездатності; здатності швидко знаходити правильні відповіді завдяки попередньому досвіду та здорову глузду.

Новаторський стиль креативного мислення особистості характеризує заглибленість у роботу в будь-яких умовах для досягнення своєї мети; до даного стилю мислення відносяться допитливі, неординарні особистості, які з легкістю справляються з труднощами.

Образний стиль креативного мислення особистості відмічає сильних, обдарованих великою уявою людей, дуже працездатних, самовпевнених та рішучих у нестандартних ситуаціях; особистості даного стилю заздалегідь передбачають майбутні перспективи, готові піти на ризик, не звертаючись до традицій, відрізняються почуттям гумору.

Надихаючий стиль креативного мислення особистості характеризує заглибленість у справи для досягнення своєї мети з додавання соціальних змін; особистості даного стилю готові до самопожертви в ім'я досягнення мети, притаманні нововведення в різних соціальних змінах.

Зазначимо, до якостей творчої особистості відносять:

- 1) наявність нової або недосягненої значної суспільно корисної гідної мети (або системи цілей),
- 2) наявність програми (або пакета програм) досягнення поставленої мети і контролю за виконанням цих програм;
- 3) бажання і здійснення величезного обсягу роботи з виконання намічених планів;
- 4) володіння технікою вирішення завдань, які зустрічаються на шляху до мети;
- 5) здатність відстоювати свої ідеї, переносити громадське невизнання, нерозуміння обраного шляху, вміння "тримати удар", вірність меті;
- 6) відповідність досягнутих результатів.

Ще одна відмінна риса креативної особистості – здатність адаптуватися в будь-яких складних умовах. Єдина умова – щоб система функціонувала за законами, і креативна особистість за короткий проміжок часу засвоює ці закони, адаптуючи свою поведінку під них. В даний час креативність значною мірою виступає своєрідним механізмом адаптації особистості фахівця до соціальних змін в системі вищої освіти.

Процес формування креативності в системі вищої освіти студентів-філологів носить якісно-кількісний характер, що зумовлено проявом якісних і кількісних законів формування креативності. В. Н. Дружинін [5, с. 220] вважає, що креативність є

властивістю, яка актуалізується лише тоді, коли це дозволяє доквілля. Для формування креативності необхідні наступні умови:

- 1) відсутність зразка регламентованої поведінки;
- 2) наявність позитивного зразка творчої поведінки;
- 3) створення умов для наслідування творчої поведінки;
- 4) соціальне підкріплення творчої поведінки.

За результатами проведеного тесту у студентів філологічних спеціальностей виявлено більш ніж один стиль креативного мислення. Найбільш часто переважає інтуїтивний та образний стилі, в яких спостерігаються образне мислення, лідерські якості, які надихають інших на діяльність. Це сильні, обдаровані, життєздатні особистості, які без труднощів здатні щось написати або видумати; харизматичні, мають нестандартне мислення, рішучі, працездатні, сконцентровані на діях для досягнення цілей. Переваження даних типів креативного мислення у студентів пояснюється тим, що обрана спеціальність передбачає саме такі якості у майбутніх фахівців в навчальному закладі.

Слід звернути увагу на те, що у більшості студентів переважає більш ніж один тип креативного мислення, залежно від ситуації.

Дана особливість передбачає необхідність якісного моніторингу та прогнозування (припущення про зміни особистісно-професійних якостей майбутнього педагога, його стилю мислення, тобто про зміну змісту); та кількісного моніторингу [6, с. 76]. Існує зв'язок між сферою діяльності та кількістю набраних балів. Відповідно до ситуації, чим складніший та нестандартний випадок трапляється, тим більше прояв стилів креативного мислення спостерігався у студентів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проведений аналіз проблеми формування креативності студентів-філологів вказує на те, що, незважаючи на зростаючий інтерес до процесу формування креативності, питання про засоби та діагностики формування креативності студента-філолога в системі вищої освіти залишаються недостатньо розробленими і вимагають подальшого вивчення. Для того, щоб процес формування креативності майбутніх філологів проходив інтенсивніше, необхідно залучати учня у діяльність педагога (наприклад, у процес прийняття важливих рішень на практичному занятті або груповому завданні на семінарі).

Формування креативності представлені у виді особистісно важливих якостей майбутніх філологів, без яких їх майбутня діяльність не можлива. За результатами проведеної діагностики не всі важливі якості були оцінені майбутніми фахівцями. Тому, ми вважаємо перспективним необхідне педагогічне втручання в процес розвитку та формування креативності студентів-філологів в системі вищої освіти.

Вдосконалення процесу формування креативності майбутніх учителів-філологів в системі вищої освіти в межах нашого дослідження повинно надалі проходити в напрямку визначення, обґрунтування та впровадження в навчальний процес спеціально розроблених педагогічних умов та технологій.

Список використаних джерел

1. Кульчицька О.І. Обдарованість та психологічні технології її розвитку // Педагогічні технології: наука – практиці: Навч.-метод. щорічник / О.І. Кульчицька, С.О. Сисоєва, Я.В. Цехмістер / За ред. С.О. Сисоєвої. – К.: ВІПОЛ, 2002. – Вип. 1. – С. 145-192.
2. Буторина О.В. Кросскультурное исследование креативности в управленческом потенциале руководителя: Психология XXI века: Материалы Международной научно-практической конференции студентов и аспирантов. СПб., 2003. С. 276-278
3. Рибалка В.В. Психология развития творческой личности: Навч. посіб. – К.: ІЗМН, 1996. – 236 с.
4. Алан Дж. Роу Креативное мышление. М.: НТ Пресс, 2007.-176 с.
5. Дружинин В.Н. Психология общих способностей. – СПб.: Питер, 1999. – 356 с.
6. Вопросы психологии творчества: (Метод.разраб.) / подгот. И.В. Страховым. - Саратов: Саратов. гос. пед.ин-т им. К. А. Федина, 1982. - 81 с.

Стаття надійшла до редакції 03.02.2014 р.

Потиенко М.

ГУ «Луганский национальный университет имени Т. Шевченко»

**ДИАГНОСТИКА ФОРМИРОВАНИЯ КРЕАТИВНОСТИ СТУДЕНТОВ-ФИЛОЛОГОВ В СИСТЕМЕ
ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ**

В статье исследовано значение диагностики формирования креативного стиля мышления студентов-филологов в системе высшего образования. Обозначены основные черты, уровни и стили креативности студентов-филологов. Представлено диагностические данные согласно проведенного теста Алана Роу «Профиль креативного потенциала» студентов-филологов в системе высшего образования.

***Ключевые слова:** креативность, диагностика, студенты-филологи, высшее образование*

Potienko M.

Luhansk Taras Shevchenko National University, Ukraine

**DIAGNOSTIC OF FORMATION OF CREATIVITY OF STUDENTS OF THE FACULTY OF PHILOLOGY IN THE
SYSTEM OF HIGHER EDUCATION**

The article explores the importance of diagnosing the formation of the creative style of thinking of students-philologov in the system of higher education. Designated the main features, levels and styles of creativity of students-philologists. Presents a diagnostic test by Alan Rowe "the Profile of the creative potential" of students-philologov in the system of higher education.

***Keywords:** creativity, students of the faculty of Philology, diagnostic, higher education*